

Άλμα προς "ένα έξυπνο σχολείο" ή στο κενό;

Αριστοτέλη Ράπτη (08/07/2009)

πηγή: <http://www.adraptis.com/araptis/node/52>

Στο πλαίσιο της πολυτάραχης - και προσαρμοσμένης στις επιλογές των ηλεκτρονικών μέσων - επικαιρότητας, βρίσκεται σε εξέλιξη και ένα θέμα, ανάμεσα σε άλλα, που αφορά επικείμενη απόφαση των υπουργείων Παιδείας και Εθνικής Οικονομίας σχετικά με την αγορά φορητών υπολογιστών ειδικής κατασκευής, προκειμένου να διανεμηθούν δωρεάν στους μαθητές των δημοσίων σχολείων της χώρας.

Έχουν γίνει κατά καιρούς σύντομες ενημερωτικές εκπομπές σχετικά με την απόφαση αυτή, όμως το ευρύ κοινό, ακόμη και οι ενδιαφερόμενοι εκπαιδευτικοί και πολιτικοί, δεν είχαν μέχρι τώρα την ευκαιρία να ενημερωθούν και να συζητήσουν όλες τις πτυχές της υπόθεσης αυτής.

Με τις παρακάτω σκέψεις γίνεται προσπάθεια συμμετοχής στην όλη συζήτηση, όπως εξάλλου αρμόζει στη δημοκρατία, όπου οι αποφάσεις που αφορούν τα κοινά γίνονται αντικείμενο διαπραγμάτευσης και η εξουσία ελέγχεται από τους πολίτες.

Είναι ήδη γνωστό από καιρό ότι Αμερικανικές εταιρείες της νέας τεχνολογίας έχουν δείξει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις ιδέες επιστημόνων που πρότειναν την κατασκευή ειδικών φορητών υπολογιστών χαμηλού κόστους με προορισμό τις κυβερνήσεις των φτωχότερων χωρών, που θα τους δίνεμαν δωρεάν στους μαθητές σε μια προσπάθεια να συμβάλουν στη μείωση του ψηφιακού χάσματος που τις χωρίζει από τις οικονομικά προηγμένες, στην ανάπτυξη του τεχνολογικού αλφαριθμητισμού των μαθητών και στην αξιοποίηση του υπολογιστή στη μαθησιακή διαδικασία.

Το γεγονός ότι οι κυβερνητικοί παράγοντες, ακόμη και των υπό ανάπτυξη χωρών, είναι πολύ πιο εύκολο και ελκυστικό να πάρουν αποφάσεις προμήθειας τεχνολογικού εξοπλισμού παρά αποφάσεις παροχής ουσιαστικής παιδείας, είναι εύλογο και κατανοητό. Όμως το αναμενόμενο όφελος για τους μαθητές και τις οικογένειές τους στις χώρες αυτές, παρά τις τυχόν παρενέργειες του εγχειρήματος, θα ήταν επίσης πολύ σημαντικό, παρά τις επιφυλάξεις που έχουν διεθνώς διατυπωθεί για τη συγκεκριμένη αγορά.

Βέβαια το κίνητρο των εταιρειών που χρηματοδότησαν αρχικά αυτή την προσπάθεια δεν ήταν ανθρωπιστικό, μια που προσέβλεπαν στο άνοιγμα μίας νέας και ιδιόμορφης αγοράς με μαζικές προμήθειες όχι μόνον για την προώθηση φορητών ψηφιακών συσκευών, αλλά και λογισμικού με παιχνίδια και άλλα ελκυστικά για τους μαθητές προϊόντα.

Πρόκειται για τα πολυσυζητημένα μηχανάκια των 100 δολαρίων - που όμως αποδείχθηκε ότι θα κόστιζαν περισσότερο - τα οποία συνοδεύονταν από το σύνθημα «Ένας υπολογιστής ανά μαθητή» ("One-child-one-computer"). Η Microsoft όμως δεν στάθηκε αδιάφορη και δημιούργησε το δικό της laptop των 250 ευρώ.

Η κυβέρνηση της χώρας μας, παρακινήμενη από επιστήμονες με τεχνολογική κυρίως κατάρτιση και χωρίς να έχει προηγηθεί σχετική έρευνα και μελέτη σκοπιμότητας με τη συμμετοχή επιστημόνων με ολοκληρωμένη άποψη πάνω στο ζήτημα της ένταξης και της διδακτικής αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση, δρομολόγησε διαδικασίες πριν από ενάμιση περίπου χρόνο με ορατή την πρόθεση να προβεί στην αγορά των λεγόμενων φορητών υπολογιστών «των 100 δολαρίων».

(Ενδεικτική είναι εξ άλλου και η περίφημη συνάντηση του Πρωθυπουργού με τον Νικόλαο Νεγρεπόντε παρουσία του υπουργού Εθνικής Οικονομίας κ. Αλογοσκούφη με θέμα την αγορά αυτών των laptops, γνωστών ως OLPC, από όπου σημειωτέον απουσίαζε η τότε υπουργός Παιδείας, παρά το ότι το θέμα αφορούσε την εκπαίδευση).

Συστάθηκαν μάλιστα και ομάδες επιστημόνων από διάφορα ανώτατα τεχνολογικά ιδρύματα της χώρας που εργάζονταν πυρετωδώς για την «ελληνοποίηση» του συγκεκριμένου λειτουργικού συστήματος, τη δημιουργία διαφόρων δοκιμαστικών λογισμικών εφαρμογών και τη δημοσιοποίηση των εμπειριών τους.

Σε ένα συνέδριο εκπαιδευτικών μάλιστα, με θέμα την αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ) στην Εκπαίδευση, που έγινε στη Σύρο το 2007, πραγματοποιήθηκε από μία τέτοια ομάδα επιστημόνων παρουσίαση του θέματος στην ολομέλεια του εκπαιδευτικού κοινού και έγινε συζήτηση στρογγυλής τραπέζης (στην οποία έτυχε να συμμετέχω και προσωπικά), που επικεντρώθηκε στη σκοπιμότητα της αγοράς των OLPC.

Κατά τη συζήτηση, όπου έλαβαν μέρος και σύνεδροι από άλλες χώρες, διατυπώθηκαν σοβαρές επιφυλάξεις για την επικείμενη αυτή η αγορά, μετά από κατάθεση των εμπειριών και ανάλυση των προβλημάτων, των αντιφάσεων και των τραγελαφικών καταστάσεων που επικρατούν στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα, όπου τα ήδη υπάρχοντα εργαστήρια παραμένουν ανεκμετάλλευτα, καθώς οι εκπαιδευτικοί αδυνατούν να ανταποκριθούν στις σύγχρονες απαιτήσεις λόγω της απουσίας κατάλληλης εκπαιδευτικής υποδομής, κατάρτισης, εμπειρίας και συμβουλευτικής υποστήριξής τους στο σχεδιασμό και την υλοποίηση δημιουργικών διδακτικών παρεμβάσεων στο σχολείο, αλλά και λόγω του εκτελεστικού ρόλου στον οποίο τούς έχει καθλώσει το συγκεντρωτικό και γραφειοκρατικό εκπαιδευτικό μας σύστημα.

Οι εκπαιδευτικοί γνωρίζουν πολύ καλά ποιες είναι οι προτεραιότητες στο ζήτημα της ένταξης των ΤΠΕ στην Εκπαίδευση, αλλά οι πολιτικοί παράγοντες κωφεύουν και επιμένουν με τις ενέργειές τους να θεωρούν την εκπαίδευση, την κατάρτιση και συνεχιζόμενη επιμόρφωσή τους ως μία υπόθεση απλή και εύκολη και ένα ζήτημα δευτερεύουσας σημασίας. Σε επόμενη φάση, η κυβέρνηση άλλαξε γνώμη και αποφάσισε την αγορά του laptop της Microsoft, που το καθένα κοστίζει 250 ευρώ.

Τελευταία πληροφορία είναι ότι πρόκειται να αγοραστούν 160,000 μηχανάκια με κόστος 450 ευρώ το καθένα. (ΝΕΑ 8-7-2009)

Τελευταία είχαμε και την επίσκεψη του Bill Gates της Microsoft στη χώρα μας, μετά την οποία ο Υπουργός Παιδείας δήλωσε ότι με την αγορά αυτή θα κάνουμε ψηφιακά άλματα και θα δημιουργήσουμε το ψηφιακό σχολείο ή, όπως ειπώθηκε, το «έξυπνο σχολείο»!

Η δήλωση αυτή ακούγεται ωραία, εμπεριέχει όμως από μόνης της πλήθος παρανοήσεων για το ρόλο των ψηφιακών εργαλείων και για το πώς δημιουργείται το «έξυπνο σχολείο».

Εκ πρώτης όψεως η απόφαση για την αγορά φαίνεται θετική και η ιδέα της πρόσβασης όλων των μαθητών στο εργαλείο αυτό καλοδεχούμενη. Σε τι θα ζημίωνε τους μαθητές και τις οικογένειες η δωρεάν διανομή τους; Δεν θα αποτελούσε κοινωνικό μέτρο υπέρ της ισότητας ευκαιριών ως προς την πρόσβαση στη σύγχρονη τεχνολογία και ανακούφιση για τους οικονομικά ασθενέστερους;

Ορισμένοι υποστηρίζουν επίσης ότι ένα τέτοιο μέτρο ενδεχομένως να μας υποχρέωνε να προχωρήσουμε και στη διεκδίκηση της δημιουργίας των κατάλληλων προϋποθέσεων για την εκπαιδευτική αξιοποίηση του εργαλείου αυτού. Διότι, όπως ισχυρίζονται, αν περιμέναμε να δημιουργηθούν πρώτα οι καλύτερες προϋποθέσεις στην εκπαίδευση, ίσως ποτέ να μην αρχίζαμε τη μαζική εισαγωγή της υπολογιστικής τεχνολογίας στο σχολείο.

Δεν είναι όμως τα πράγματα έτσι όπως φαίνονται. Η εξοικείωση των μαθητών με τα εργαλεία καθημερινής χρήσης «γραφείου» (διαδίκτυο, επεξεργαστής κειμένου, λογιστικό φύλλο, σχεδιαστικά, λογισμικό παρουσιάσεων κτλ) και η ανάπτυξη των απαιτούμενων τεχνολογικών δεξιοτήτων τους δεν είναι κάτι δύσκολο για τα σημερινά παιδιά και μπορεί να γίνει και με τα υπάρχοντα σχολικά εργαστήρια.

Δεν είναι όμως και αυτοσκοπός στις μικρές ηλικίες. Το τι κάνουν με τα μηχανήματα οι μικροί μαθητές έχει σημασία, γι' αυτό είναι ανάγκη η χρήση τους να συνδέεται με την ευχάριστη, αυτόνομη, συνεργατική και διερευνητική μάθηση μέσα και έξω από τη σχολική τάξη και τα πλεονεκτήματά τους να αξιοποιούνται για την αναβάθμιση του μαθησιακού περιβάλλοντος στο σχολείο.

Αυτό είναι το ζητούμενο, το οποίο όμως προσκρούει στις τεχνοκεντρικές εκείνες αντιλήψεις που το υποβιβάζουν σε ζήτημα προμήθειας μηχανημάτων και τεχνολογικών υπηρεσιών, ενώ στην πραγματικότητα είναι ζήτημα που αφορά την ποιότητα της ίδιας της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Από την άποψη αυτή, οι αρνητικές παρενέργειες της ανεξέλεγκτης και χωρίς εκπαιδευτικούς στόχους συνεχούς κατοχής και μεταφοράς των μαθητών ενός τέτοιου φορητού υπολογιστή είναι δυνατόν να είναι περισσότερες και σοβαρότερες από ό,τι το υποτιθέμενο όφελος.

Δυστυχώς όμως, δεν είναι γνωστό στο ευρύ κοινό, στους γονείς, στην πλειονότητα των εκπαιδευτικών, ακόμη και στους πολιτικούς, ότι η αξία της εισαγωγής της ψηφιακής εκπαιδευτικής τεχνολογίας στην εκπαίδευση δεν είναι τόσο η τεχνολογική γνώση της χρήσης του υπολογιστή, όσο οι δυνατότητες που διεθνώς έχει διαπιστωθεί ότι η τεχνολογία αυτή παρέχει για το πέρασμά του σχολείου από τα παραδοσιακά στα μεταβιομηχανικά μοντέλα εκπαίδευσης που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των καιρών και συγχρόνως πραγματώνουν, σε συνδυασμό και με άλλες μεθοδολογίες, σημαντικές παιδαγωγικές ιδέες και αρχές που δύσκολα μπορούν να εφαρμοστούν στο σχολείο του χθες.

Οι δυνατότητες αυτές είναι επίσης άγνωστες στο ευρύ κοινό, καθώς και το γεγονός ότι μπορούν να γίνουν πράξη υπό έναν όρο: ότι οι εκπαιδευτικοί διαθέτουν υψηλού επιπέδου παιδαγωγική/διδασκτική γνώση και εμπειρία, σε συνδυασμό με την κατάλληλη τεχνολογική επιμόρφωση, προκειμένου να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες αυτές.

Φυσικά, χρειάζεται και όλο το σύστημα να υποστηρίζει το έργο των εκπαιδευτικών και να μη θέτει εμπόδια με τις ελλείψεις και τις ίδιες του τις αντιφάσεις, που στο τέλος, συνήθως ακυρώνουν κάθε μεταρρυθμιστική προσπάθεια. Όσες όμως τεχνολογικές υποδομές, όσα νέα αναλυτικά προγράμματα, νέα βιβλία και εργαστήρια και αν διαθέτει το σχολείο, ποτέ αυτό δεν θα γίνει «έξυπνο» - θα λέγαμε καλύτερα ανθρώπινο και ολοκληρωμένο - σχολείο του αύριο, αν ο εκπαιδευτικός δεν έχει εφοδιαστεί με εκπαίδευση, γνώση και εμπειρία που θα τον κάνει καλύτερο δάσκαλο, ικανό να αξιοποιεί παιδαγωγικά και δημιουργικά τα διαθέσιμα μέσα, τα βιβλία και τα τεχνολογικά εργαλεία, προκειμένου να μετασχηματίζει την επιστημονική γνώση σε εμπνευσμένη διδασκαλία και να διευκολύνει τους μαθητές να οικοδομούν τη μάθησή τους.

Έχει παρέλθει πλέον ο καιρός που το σχολείο μπορούσε να αρκестεί στα «καλά βιβλία» και στην τεχνολογία. Ο δάσκαλος, με την ενεργό συμμετοχή του μαθητή, θεωρείται σήμερα ο καταλύτης της μάθησης και όχι τα μέσα και τα βιβλία, που από μόνα τους δεν μπορούν να κάνουν πολλά πράγματα.

Δεν γνωρίζω αν έχει γίνει κάποια μελέτη σκοπιμότητας πριν από τη λήψη αποφάσεων για τη μεγάλη, πράγματι, αυτή αγορά. Θα ήταν πολύ ενδιαφέρον να πληροφορηθούμε αν έγινε κάτι τέτοιο, ώστε να μπορέσουν οι ειδικοί επιστήμονες να εκφράσουν υπεύθυνη άποψη. Μερικά από τα ερωτήματα που προκύπτουν, είναι αν θα υπάρχει διαθέσιμο εξ ίσου αξιόλογο εκπαιδευτικό λογισμικό για τους εν λόγω «μαθητικούς υπολογιστές», αν οι υπολογιστές αυτοί θα έχουν τις ίδιες δυνατότητες με τους κανονικούς ή αν αντίθετα θα καταλήξουν στα χέρια των παιδιών να γίνουν μηχανάκια ηλεκτρονικών παιχνιδιών, τα οποία θα κατακλύσουν την αγορά, θα επιβαρύνουν οικονομικά τους γονείς και θα προκαλούν ποικίλες βλάβες στους μαθητές; Είναι γνωστό ότι τα ανεξέλεγκτα παιχνίδια και η πλοήγηση στο διαδίκτυο εκτός σχολείου και χωρίς την ευθύνη της οικογένειας δεν είναι κάτι εντελώς ακίνδυνο για τους νεαρούς μαθητές.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονίσω ότι προσωπικά δεν έχω αρνητική προδιάθεση απέναντι στην τεχνολογία και την εξάπλωσή της. (Θα μπορούσα να αυτοχαρακτηριστώ και ως «άνθρωπος της τεχνολογίας»). Κατά την άποψή μου όμως δεν υπάρχουν καλά ή κακά εργαλεία. Σημασία έχει η χρήση τους, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για παιδιά και όταν αυτή αφορά τη μάθηση και την ανάπτυξή τους. Δεν είναι εξάλλου τυχαίο ότι, από όσο γνωρίζω, καμιά ανεπτυγμένη χώρα δεν έκανε μέχρι τώρα τέτοιου είδους αγορές με τη λογική «κάθε παιδί και ο υπολογιστής του», αν εξαιρέσει κανείς μερικά σχολεία ορισμένων πολιτειών της Αμερικής. Γι' αυτό και δημιουργούνται ερωτηματικά, καθώς σκέφτεται κανείς τους λόγους για τους οποίους αυτο-καταταχτήκαμε στην κατηγορία των χωρών για τις οποίες προορίζονταν οι εν λόγω μαθητικοί υπολογιστές, δηλαδή στις φτωχές και υπό ανάπτυξη χώρες!

Ο εξοπλισμός των σχολείων με κανονικούς υπολογιστές έχει ήδη αρχίσει στη χώρα μας και το κόστος από την αλλαγή πλευσης ως προς τον εξοπλισμό δεν έχει μελετηθεί. Η παιδαγωγική αξιοποίηση των ΤΠΕ για την αναβάθμιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας (διότι αυτός είναι ο στόχος, που το ευρύ κοινό, δεν έχει συνειδητοποιήσει πλήρως, γι' αυτό και δεν υπάρχουν αντιδράσεις) δεν έχει καν αρχίσει και βρίσκεται μόνον στα χαρτιά.

Και ενώ το ζήτημα αυτό, ιδιαίτερα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, δεν αντιμετωπίζεται ούτε με απλές οδηγίες προς τους εκπαιδευτικούς ούτε με ταχύρρυθμα ενημερωτικά σεμινάρια, αλλά με πολύ πιο μακροχρόνια και συστηματικά προγράμματα με τη συνέργεια των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων και της εκπαιδευτικής ηγεσίας, οι προτεραιότητες της κυβέρνησης αντιστρέφονται με την πρωθύστερη επιλογή της επένδυσης σε αμφιβόλου αξίας τεχνολογικό εξοπλισμό αντί της επένδυσης στον επαγγελματισμό και την εμπειρογνώμοσύνη των εκπαιδευτικών, καθώς και σε ένα αειφόρο, αυτο-εξελίξιμο σύστημα που επενδύει στο γνωσιακό, πολιτιστικό και ανθρώπινο κεφάλαιο.

Αυτό το σύστημα χρειαζόμαστε, αυτό είναι που κάνει τα «έξυπνα σχολεία», ας μη γελιόμαστε. Το αντίστροφο παραπέμπει σε εκπαιδευτικά και κοινωνικά μοντέλα υποανάπτυξης, που συμβαδίζουν με το φαινόμενο του νεοπλουτισμού, που δεν πατά σε γερές πολιτιστικές βάσεις. Όπως δεν αγοράζει κάποιος επιθυμητή γνώση και πολιτιστική εμπειρία με την αγορά πανάκριβου ρολογιού ή αυτοκινήτου, έτσι δεν μπορούμε και να αγοράσουμε παιδεία με την προμήθεια μηχανημάτων, τη στιγμή που τα ήδη υπάρχοντα παραμένουν αναξιοποίητα. (Χαρακτηριστική ήταν η φράση εκπαιδευτικών: «Προς Θεού, κοιτάχτε να μας βοηθήσετε να μάθουμε τι να κάνουμε με αυτά που έχουμε ή που πρόκειται να προμηθευτούμε.

Στο τέλος θα ζητάμε περισσότερες αποθήκες και ντουλάπες στο σχολείο. Γιατί αυτές που έχουμε είναι ήδη γεμάτες με αναξιοποίητα μηχανήματα!»). Υπάρχουν βέβαια και εκείνοι που, εντελώς καλοπροαίρετα, ρωτούν: «Γιατί θα πρέπει να εξαντληθούμε στο τι χρειάζεται να γίνει πριν και τι μετά;

Μία απόφαση παίρνεται τώρα για την προμήθεια κάθε μαθητή με ένα φορητό υπολογιστή ειδικής κατασκευής - με όποια μειονεκτήματα αυτό να συνεπάγεται. Τι θα πείραζε να καλωσορίσουμε αυτή την αγορά ως μία «συνεισφορά» της πολιτείας, με τα χρήματα των πολιτών, για την εξοικείωση, τουλάχιστον, όλων των παιδιών με τη νέα τεχνολογία και να αγωνιστούμε παράλληλα και για τη διεκδίκηση καλύτερης εκπαίδευσης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών;».

Η απάντηση βασίζεται κυρίως στο κακό προηγούμενο της ιστορικής εμπειρίας μας σχετικά με τις προτεραιότητες που έχουν τεθεί μέχρι τώρα από τους κεντρικούς φορείς της εκπαιδευτικής πολιτικής και με τις διαδικασίες με τις οποίες αυτές αποφασίζονται και υλοποιούνται. Η εμπειρία μας δείχνει ότι φαιά ουσία και χρήματα πολλά έχουν ξοδευτεί για αναθεωρήσεις βιβλίων, για αναδομήσεις εκπαιδευτικών δικτύων, για συστήματα εισαγωγής στο πανεπιστήμιο και για αξιολογήσεις, ελάχιστα όμως έχουν γίνει διαχρονικά για την επένδυση στη γνώση, στην ποιότητα της διδασκαλίας, στον επαγγελματισμό και στα δημιουργικά κίνητρα του εκπαιδευτικού, αλλά και στην αναβάθμιση του ρόλου και της οικονομικής θέσης του. Οι λύσεις, που έχουν δοθεί στον τομέα αυτό είναι ελάχιστες - αν όχι ανύπαρκτες - αποσπασματικές, πρόχειρες, μίζερες, αναποτελεσματικές.

Τα μηχανήματα ξεπερνιούνται. Η υλοποίηση του στόχου της αγοράς τους είναι ζήτημα ενός έτους. Το χτίσιμο όμως του καλού δασκάλου και της μορφωτικής υποδομής στην εκπαίδευση είναι υπόθεση πολύ πιο δύσκολη και πιο χρονοβόρα και η τυχόν υστέρηση σε αυτό το επίπεδο δεν αντισταθμίζεται με τεχνολογικές προμήθειες.

Αυτός είναι και ο λόγος της αυστηρής κριτικής την οποία πολλοί από εμάς τους εκπαιδευτικούς μελετητές ασκούμε με αφορμή κυβερνητικές αποφάσεις που αφορούν την εκπαίδευση. Στη συγκεκριμένη περίπτωση η κριτική γίνεται για να υπενθυμίσουμε τον κατ' επανάληψη προσανατολισμό σε προτεραιότητες τεχνικής και συντεχνιακής φύσεως (όπως είναι π.χ., ο διορισμός ειδικών τεχνολόγων της Πληροφορικής στο δημοτικό σχολείο για τη διδασκαλία της χρήσης του υπολογιστή), καθώς και τη συνεχιζόμενη παραμέληση προτεραιοτήτων ουσίας, που αφορούν τη γνωσιακή και πολιτιστική υποδομή της εκπαίδευσης.

Όλοι γνωρίζουμε ότι όχι μόνον το ένα δεν εμποδίζει το άλλο, αλλά και ότι θα ήταν ευχής έργο αυτά τα δύο να επιδιώκονται παράλληλα και σε συσχετισμό μεταξύ τους. Δεν μπορούμε όμως να μείνουμε αδιάφοροι στο γεγονός ότι συνεχώς το ουσιαστικό συνήθως παραμελείται, αφού δεν κερδίζει την προσοχή και την οικονομική υποστήριξη της πολιτείας, που θα του άξιζε.

Δεν θα επιχειρούσα αυτή τη στιγμή να εκφέρω άποψη σχετικά με τα αίτια του συστημικού αυτού ελλείμματος: Παρανοήσεις για το πώς χτίζεται η μάθηση, ο πολιτισμός και ένα υγιές εκπαιδευτικό σύστημα; Αναπαραγωγή παρωχημένων αντιλήψεων που εδράζονται στην προηγούμενη εμπειρία μας;

Αδιαφορία ή ιδιοτελή συμφέροντα; Προτίμηση για τα εύκολα; Κανείς δεν μπορεί να γνωρίζει τι ακριβώς από αυτά κάθε φορά συμβαίνει. Το αποτέλεσμα έχει σημασία, που είναι το σοβαρό πρόβλημα της υστέρησης της χώρας μας στον τομέα της παραγωγής γόνιμης γνώσης, εμπειρίας και πολιτισμού στο χώρο της εκπαίδευσης, πρόβλημα που αγγίζει και το σημερινό πανεπιστήμιο.

Με βάση τον παραπάνω προβληματισμό, δημιουργούνται συγκεκριμένα ερωτήματα, που χρειάζονται απάντηση, προτού σπεύσουμε να υποδεχτούμε με ενθουσιασμό το υπό συζήτηση μέτρο που σκοπεύει να πάρει η κυβέρνηση:

1. Είναι σε θέση να εντάξουν οργανικά και να αξιοποιήσουν διδακτικά στην εκπαιδευτική διαδικασία το εν λόγω μηχανάκι οι μαθητές, και κυρίως οι εκπαιδευτικοί, χωρίς κατάλληλη εκπαίδευση και επιμόρφωση (Όπως προαναφέρθηκε, τα ολιγοήμερα σεμινάρια σε καμία περίπτωση αρκούν);
2. Έχουν μάθει οι εκπαιδευτικοί να εμπλέκουν τους μαθητές σε συνεργατικές, ελκυστικές, διερευνητικές, και κριτικές επεξεργασίες δεδομένων, ώστε να οικοδομήσουν ενεργά τη γνώση;
3. Έχουν αρκούντως εκπαιδευτεί οι εκπαιδευτικοί να σχεδιάζουν διδακτικά περιβάλλοντα με τη δημιουργική αξιοποίηση των τεχνολογιών και των κατάλληλων λογισμικών, ανάμεσα σε εκείνα που κυκλοφορούν διεθνώς και σε αυτά που διανέμονται από το Υπουργείου Παιδείας (Τα οποία, σημειωτέον, είναι κατασκευασμένα για τους κανονικούς υπολογιστές);
4. Πώς θα επωφεληθούν οι μαθητές από τη δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο; Έχουν διδαχθεί και οι εκπαιδευτικοί τι άλλο μπορεί να κάνουν από το να περιορίζονται οι μαθητές σε συσσώρευση όγκου πληροφοριών ή σε γνώση εγκυκλοπαιδικής φύσεως, πώς να διδάσκουν συνεργαζόμενες μαθητικές ομάδες με δυνατότητα διαφοροποίησης της διδασκαλίας μέσα στην τάξη και, γενικά, πώς να ασκούν διαφορετικούς ρόλους από εκείνους του παραδοσιακού σχολείου;
5. Καθώς είναι γνωστό ότι δεν υπάρχει αξιοσημείωτη πρόοδος στον παραπάνω τομέα, τι αναμένεται να κάνουν οι μαθητές με τα μηχανάκια που τούς δίνονται ατομικά;

6. Είναι γνωστό, επίσης, ότι στις σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις με την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών επικρατεί η άποψη ότι τα παιδιά πρέπει να κάθονται ανά δύο ή τρία – και όχι απομονωμένα, μπροστά στον υπολογιστή και να συνεργάζονται στο νέο αυτό εργαστηριακό περιβάλλον, βιώνοντας διαδικασίες διαφορετικές από εκείνες του παραδοσιακού σχολείου. Πώς λοιπόν στρεφόμεστε στη φιλοσοφία της ατομικής εργασίας στο σχολείο με τη χρήση των εν λόγω μαθητικών υπολογιστών;
7. Όσον αφορά τη χρήση του διαδικτύου, έχει αναπτύξει το παιδί δεξιότητες ενεργού αναζήτησης και κυρίως κριτικής επεξεργασίας της πληροφορίας όταν, κατά μόνας ή με τη συντροφιά των συνομηλίκων του, θα πλοηγείται ανεξέλεγκτα σε αυτό, έξω από την υποστήριξη του σχολείου ή της οικογένειας;
8. Από την άλλη πλευρά, η πολιτική αρχή που προσφέρει σε κάθε μαθητή και ένα υπολογιστή μπορεί να αναλάβει και την ευθύνη όλων των παρενεργειών της ανώριμης και ανεξέλεγκτης χρήσης του; Έχουν, γενικότερα, οι αρμόδιοι επίγνωση των κινδύνων που υπάρχουν όταν οι υπολογιστές δεν χρησιμοποιούνται σωστά από τα παιδιά, λαμβάνοντας υπόψη ότι: - στο Νοσοκομείο Παιδών έχει δημιουργηθεί μονάδα απεξάρτησης από τους υπολογιστές; - αυξάνονται τα επιληπτικά φαινόμενα από τη χρήση των παιχνιδιών και των βίντεο κλιπς; - μεγαλώνει ο αριθμός των παιδιών που γίνονται θύματα του διαδικτύου κάθε χρόνο; - εύκολα μπορεί να καταλήξουν οι μαθητές να γίνουν μανιώδεις και μοναχικοί χρήστες ηλεκτρονικών παιχνιδιών, τα περισσότερα από τα οποία είναι βλαβερά για την ηθική και κοινωνική τους ανάπτυξη; Οι εταιρίες άλλο που δεν θέλουν για να προωθούν τα προϊόντα τους και κανείς δεν μπορεί να εμποδίσει το φαινόμενο να εξελιχθεί σε χιονοστιβάδα. Ασφαλώς δεν ευθύνεται η τεχνολογία και τα «μηχανάκια» για τα φαινόμενα αυτά. Ευθύνονται όμως όσοι γνωρίζουν τις συνθήκες ζωής και υπεραπασχόλησης της σύγχρονης οικογένειας, των αντικοινωνικών διεξόδων στις οποίες προσφεύγει η νεολαία για τη διαχείριση των δυσκολιών και των αλλοτριωτικών συνθηκών της εκπαίδευσης, με αρνητικές επιπτώσεις από την άσκοπη χρήση των συσκευών, μια που η σκόπιμη και επωφελής χρήση του θα είναι σπανιότερη; (Χαρακτηριστικές είναι φράσεις εκπαιδευτικών και γονέων που σχολίαζαν τις προάλλες το θέμα από ραδιοφώνου με τις εξής παρομοιώσεις: «είναι σαν να δίνεις στα χέρια του παιδιού ωρολογιακή βόμβα» «είναι σαν να παίρνεις ένα παιδί και να το παρατάς στην Ομόνοια!» - Οι προηγμένες χώρες που λαμβάνουν υπόψη τις παρενέργειες αυτές, δεν προχώρησαν σε τέτοιου είδους επιλογές, παρόλο που και εκεί υπάρχουν ανάλογες πιέσεις της αγοράς. Οι υπολογιστές στο σχολείο είναι πλήρως ελεγχόμενοι, ενώ η ευθύνη για το σπίτι επαφίεται στους γονείς. Σε πολλές χώρες υπάρχει ένας χώρος όπου αποθηκεύονται οι υπολογιστές, οι οποίοι φέρουν ρόδες και, ανάλογα με τη δουλειά που χρειάζεται να γίνει, μεταφέρονται στην τάξη, ενώ σε άλλες υπάρχει, εκτός από το εργαστήριο, και η γωνιά του υπολογιστή σε κάθε τάξη, όπου εργάζονται οι μαθητικές ομάδες ή και κατ' ιδίαν οι μαθητές με τρόπο διαφοροποιημένο.
9. Τι κόστος θα έχει τελικά ο ιδιόμορφος αυτός υπολογιστής; Τι θα συμβεί αν, με τις αλληπάλληλες και αναγκαίες αναβαθμίσεις, ή με την επί πλέον επιβάρυνση για την αγορά συμβατών προγραμμάτων και λογισμικών, το κόστος της λειτουργίας του συνεχώς αυξάνει, με αποτέλεσμα να πλησιάζει εκείνο ενός κανονικού υπολογιστή, ο οποίος όμως έχει το πρόσθετο πλεονέκτημα της συμβατότητας με συστήματα και προγράμματα που κυκλοφορούν ευρέως στον ανεπτυγμένο κόσμο; Μήπως τελικά εγκλωβιστούμε σε μία κατάσταση εξάρτησης από μία ασύμφορη, σε τελευταία ανάλυση, ειδική τεχνολογία; Σε μία τέτοια περίπτωση, η χρηματοδότηση των σχολείων και των οικογενειών (που πραγματικά έχουν ανάγκη και όχι αδιακρίτως) για την αγορά κανονικών υπολογιστών ίσως να είναι μία πιο ενδεδειγμένη λύση.

10. Τι αξίζει πραγματικά και επείγει να κάνουμε αυτή τη στιγμή με τα χρήματα που θα διαθέσουμε; Αυτή η δαπάνη, που δεν θα είναι χάρισμα, αλλά έξοδο από τον κρατικό προϋπολογισμό, είναι πράγματι η πρώτη μας προτεραιότητα; Συνοψίζοντας με βάση τον παραπάνω προβληματισμό, καταλήγουμε στις εξής προτάσεις:

1ον) Να γίνει προσεκτικότερη μελέτη των λόγων για τους οποίους άλλες προηγμένες χώρες επένδυσαν στην τεχνολογία με διαφορετικό τρόπο τα διαθέσιμα κονδύλια, καθώς και των επιπτώσεων που θα έχουν οι τυχόν παρενέργειες της άσκοπης ένταξης των συγκεκριμένων μηχανημάτων στις εκπαιδευτικές συνθήκες της ελληνικής πραγματικότητας

2ον) Οι μαθησιακές διευκολύνσεις που είναι δυνατόν να προσφέρει ο υπολογιστής στην τάξη δεν πρόκειται να αξιοποιηθούν σε ένα μαθησιακό περιβάλλον που είναι εχθρικό σε τέτοιου είδους εφαρμογές, αφού οι εκπαιδευτικοί μας δεν έχουν αρκετή εκπαίδευση στις επιστήμες της αγωγής και της διδακτικής, ιδιαίτερα μάλιστα εκείνης με την αξιοποίηση των ΤΠΕ, με αποτέλεσμα, χωρίς τη διαμεσολάβηση του εκπαιδευτικού, οι υποτιθέμενες αυτές διευκολύνσεις να παραμένουν απλές και ανεφάρμοστες δυνατότητες.

3ον) Να ακούσουν οι αρμόδιοι αυτό που είπε ένας μεγάλος, κατά τη γνώμη μου, ερευνητής και συνεργάτης του Piaget, ο Richard Noss (καθηγητής του Institute of Education, London University College): Αν διατίθεται ένα Α ποσό για την αγορά υπολογιστών, πρέπει να διατίθεται αντίστοιχα $100 \cdot A$ ποσό για την παιδαγωγική κατάρτιση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών... Ας πάρουμε λοιπόν στα σοβαρά την προτεραιότητα που όλες σχεδόν οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στη χώρα μας παρέκαμψαν, τη λειτουργία δηλαδή ολοκληρωμένου και ανταποκρινόμενου στις σύγχρονες απαιτήσεις συστήματος εκπαίδευσης, συνεχιζόμενης κατάρτισης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, παράλληλα με την αναμόρφωση και των άλλων συνιστωσών του εκπαιδευτικού μας συστήματος, με στόχο τη διευκόλυνση και υποστήριξη του έργου τους.

Ας μη γελιόμαστε! Με «τα ψέματα» και με τα μηχανάκια δεν γίνονται τα έξυπνα σχολεία. Μάλλον ένα ακόμη άλμα στο κενό θα γίνει, με τους ενδιαφερόμενους γονείς και πολίτες να παρακολουθούν με αμηχανία και ανάμικτα συναισθήματα....